

Oponentský posudek na diplomovou práci Jany Bauerové

Nikita I. Tolstoj a moskevská etnolingvistická škola v evropském a českém kontextu (základní charakteristika a překlad textů)

Název diplomové práce se kryje se stručným vymezením jejího cíle. Podle mého názoru se ho diplomantce podařilo plně dosáhnout. Na třiceti úvodních stranách hutně a čtivě popisuje kořeny etnolingvistiky, její vývoj, současný stav, definuje moskevskou školu Nikity Tolstého a stručně se zabývá i jejími ohlasy v českém prostředí. Přesvědčivě dokládá, že jde o oblast u nás neprávem opomíjenou a svou prací tuto mezeru vhodně kompenzuje.

Vstupní text, závěr i autorčiny vlastní poznámky jsou dobře a konsistentně stylizované. Vytknout se v těchto partiích dají diplomantce jen sporadické překlady, pár chyb v transliteraci, občas drobnou formulační neobratnost (vše je vypsáno v tištěném exempláři, který jsem měla k dispozici) a jistou repetitivnost (například o diachronní povaze moskevské školy je zmínka na str. 20, 21, 22 a 27). Z opakujících se formulačních prohrěšků lze zmínit „latinskou syntax“ v podobě opakujících se „a“ (např. str. 19: „Výzkumy však překazila černobylská tragédie, která způsobila devastaci poleské oblasti, odchod obyvatel a značně ztížila a v mnohých místech úplně znemožnila další výzkumy.“; str. 37: „...obepínají jednotlivé jevy a prvky jazyka a materiální a duchovní kultury“; str. 41: „v novém světle a vyvolávají potřebu je zahrnout do sémiologie a vykládat je skrze zákony této vědy“), neznalost zájmena „jenž“, nadužívání slova „vydělovat“ (v úvodu str. 16, 18, 23, 26) „překlad na“ místo „překlad do“ (str. 22, 81).

Část překladová

Za velmi zdařilý považuji výběr textů, řazených od obecně teoretického výkladu k praktickým ukázkám. Studie podávají překvapivé výklady jevově disparátních rituálů (přivolávání/zahánění deště) a dokládají, že etnolingvistika/ kulturní lingvistika má své autonomní místo mezi lingvistikou a etnografií.

Jako velmi dobrý hodnotím samotný překlad textů, zvláště pochvalu si pak zasluhují velmi obtížné nářeční pasáže. Ačkoli připojená tabulka s návrhy redakčních úprav je relativně dlouhá, zjevných – a přitom nikoli dramatických - chyb je v překladu poskrovnu. Některá na první pohled sporná překladatelská řešení autorka přesvědčivě vysvětluje v promyšlených poznámkách (např. „slang“ za apro, ponechané „prostořečí“ aj.)

Diplomantka se rozhodla pro přepis ruských pasáží (zejména bibliografie) do latinky, což jistě uvítá současný čtenář většinou neznalý azbuky. Transkripce dvojího druhu se zhostila vcelku dobře, str. 57 s četnými chybami v transliteraci je výjimkou, potvrzující pravidlo (viz tištěný exemplář).

Mírně zpochybnitelné je řešení poznámek. Diplomantka čísluje v překladech poznámky Tolstého arabskými číslicemi, takže první autorova poznámka má číslo 92 (zatímco vlastní poznámky začínají římskou jedničkou a jsou vhodně umístěny na konci každého z překladů). Mýlné je tvrzení, se jedná „o Tolstého poznámky k textu včetně bibliografických údajů, které Tolstoj u všech svých prací klade vždy na závěr celého textu“ (str. 31), Tolstoj má běžně poznámky pod čarou, na konci pak bibliografii.

Sondu do prací Tolstého považuji za natolik zdařilou a zásadní, že bych se ráda osobně v Ústavu translologie zasadila o překlad dalších partií z děl, z nichž pocházejí texty v práci Jany Bauerové.

Malé výhrady vůči slovosledu, interpunkci, nadbytečným výrazům a překlepům jsou vyznačeny přímo v tištěném exempláři diplomové práce, zde uvádím soupis redakčních návrhů:

str. DP	originál	překlad v DP	mělo by být (! – věcná chyba)/ mohlo by být (alternativní ekvivalent)
32	продемонстрировав	aby názorně předvedla	! názorně předvedla a...
32	отдельно от культуры (...) или в сравнении	zkoumat od kultury odděleně (...) ve srovnání	! zkoumat od kultury odděleně (...) nebo ve srovnání
33	к некоему систематическому целому	k pevnému systematicky utříděnému celku	k jistému/určitěmu systematicky uspořádanému celku
33	открытость – закрытость (сферы, системы)	otevřenost – uzavřenost (sféry, systémy)	! otevřenost – uzavřenost (sféry, systému)
34	каждый столбец...	jednotlivý sloupec	v obou sloupcích se projevuje...
34	четыре пары предложенных признаков	Čtyři dvojice příznaků, které jsme předložili,	Čtyři dvojice vymezených příznaků
34	кривую по ниспадающей линии	vytvoří křivou, dolů padající linii	...klesající křivku
35	Предложенная выше ... «лестница»	Výše předložený ... „žebříček“	Navržený...
35	...т.е. выделяются в ней территориальные культурные диалекты разного ранга	Mnohem obtížněji se stanovují vnitřní hranice v rámci jedné vrstvy a v rámci odděleně zkoumané lidové kultury, tzn. vydělení teritoriálních kulturních dialektů různého stupně.	Mnohem obtížněji se stanovují vnitřní hranice v rámci jedné vrstvy a v rámci odděleně zkoumané lidové kultury, tzn. vyčleňují teritoriální kulturní dialekty různého typu.
36	...этнолингвистика, фольклористика и этнография нуждаются в активном развитии такой автономной дисциплины, как культурологическая география.	... etnolingvistika, folkloristika a etnografie potřebují v rámci aktivního rozvoje takovou autonomní disciplínu, jakou je kulturologická geografie.	...etnolingvistika, folkloristika a etnografie vyžaduje aktivní rozvíjení kulturologické geografie jako samostatného oboru.
37	...линий, выделяющих, охватывающих или разграничивающих ...	linií, které vydělují, obepínají jednotlivé jevy a prvky jazyka	linií, které vydělují, ohraničují jednotlivé jevy a prvky jazyka
37	...народных представлений	národních představ	! lidových představ
37	Если фольклорист не учитывает этого момента...	Jestliže folklorista tento moment nebere v úvahu	Jestliže folklorista tuto okolnost/tento jev/to nebere v úvahu
37	во времена Жильерона	v době Gilliérona	V Gilliéronově době
37	...в своей программе для Атласа...	Ve slavistice takovýto souhrn materiálu při kartografování jako první provedl K. Moszyński ve svém programu pro Atlas lidové kultury,	...při práci na Atlasu/...ve svém projektu
38	Культурный термин ...обычно входит в ряд...	Kulturní termín ... obvykle vhází do řady mezidialektních synonym	Kulturní termín ... obvykle spadá do řady/tvoří řadu interdialektních synonym
38	речевая последовательность	řečová následnost	řečová posloupnost
39	Есть обряды, в которых вербальная сторона отсутствует (например, используется ритуальное молчание), есть магические действия, состоящие	Existují obřady, ve kterých verbální stránka chybí (příklad rituálního mlčení), existují též naopak magické úkony,	Existují obřady, ve kterých verbální stránka chybí (například rituální mlčení), existují též naopak magické úkony, které jsou tvořeny téměř výhradně verbální textem

	почти исключительно из вербального текста (заговоры)	которые jsou tvořeny prakticky vždy verbální textem (zaklínadla).	(zaklínadla).
39	(культурообразующий, в частном случае – обрядообразующий)	V situaci, kdy je verbální (slovní) jazyk (kód) v obřadu a šířeji v kultuře postaven do jedné funkční a kulturní (kulturu tvořící, často obřad tvořící) řady s jinými jazyky	V situaci, kdy je verbální (slovní) jazyk (kód) v obřadu a šířeji v kultuře postaven do jedné funkční a kulturní (?kulturotvorné, v jednotlivých případech obřadotvorné) řady s jinými jazyky
39	...к накоплению примеров слов	Slovanská filologie se zabývá pouze nakupením příkladů slov	Slovanská filologie se zabývá pouze shromažďováním/hromaděním/sbíráním slov
39	(чаще «народно-этимологически»)	(„lidově etymologicky“)	(obvykle, „lidově etymologicky“)
40	...адресуемого младенцу	адресоване mládenci	! адресоване novorozenci
40	...представляет интерес для исследователей...	budí zájem u vědců, kteří	budí zájem vědců, kteří
40	...на стыке разнородных компонентов...	na styčných bodech různých komponentů	na pomezí
41	Надо полагать,	Je nutné předpokládat,	Lze soudit,
41	...общая семиология в некотором отношении останется беспочвенной	obecná sémiologie zůstane v rámci některých vztahů nepodložená	! obecná sémiologie zůstane v jistém smyslu nepodložená
44	Обрядовый синтаксис и обрядовая мифология предопределяют необходимость разграничения в обрядовом «языке» также и обрядовой синтагматики и обрядовой парадигматики.	Обрядní syntax a obřadní morfologie предem vyžadují nutnost stanovení hranic v „jazyce“ obřadu a také v obřadní syntagmatice a paradigmatice.	Обрядní syntax a obřadní morfologie предurčují existenci hranic v „jazyce“ obřadu, stejně jako v obřadní syntagmatice a paradigmatice.
44	К тому же к сфере семантики, к сфере значения близко примыкает сфера функциональная, сфера функциональной направленности, которая не так легко отграничивается от значения или смысла в широком понимании этого слова,	Ke sféře sémantiky, významu se těsně přimyká funkční sféra a funkční orientace, kterou není lehké vymezit vůči významu či smyslu v širokém vnímání tohoto slova,	Ke sféře sémantiky, významu navíc těsně přiléhá//Se sférou ...navíc těsně sousedí funkční sféra a funkční orientace, kterou není lehké vymezit vůči významu či smyslu v širokém chápání tohoto slova,
44	Однако эти коды или «языки» в повседневном узусе, в общении, не употреблялись и не употребляются одновременно (за редкими и очень фрагментарными исключениями), они перекодируются один на другой, «переводятся», ибо практически в коммуникации людьми используется обычно используется один код, а не все сразу.	Avšak tyto kódy či „jazyky“ se v běžném úzu, v komunikaci nepoužívaly a nepoužívají (kromě velmi vzácných a ojedinělých výjimek) najednou , proměňují se a „převádějí se“ z jednoho na druhý , neboť v lidské komunikaci se prakticky používá běžně jen jeden kód a ne všechny najednou .	Avšak tyto kódy či „jazyky“ se v běžném úzu, v komunikaci nepoužívaly a nepoužívají najednou (kromě velmi vzácných a ojedinělých výjimek), proměňují se a „překládají se“ z jednoho do druhého, neboť lidé prakticky používají běžně jen jeden kód, nikoli všechny současně.
44	...разнокодovость, ...синонимичности	Zvláštěností obřadního „jazyka“ je na rozdíl od jazyka běžného právě tato souběžná různokódovost,	Zvláštěností obřadního „jazyka“ je na rozdíl od jazyka běžného právě tato souběžná ?víceкодovost, daná obecnou tendencí k maximální

		daná obecnou tendencí k maximální synonymičnosti,	synonymii,
44	Как и синонимы в языке	Jako synonyma v jazyce	Stejně jako synonyma v jazyce
44	Примером нанизывания... + 2 krát str. 45, + 1 str. 65	Příkladem navazování množství synonym mohou sloužit apokryfní seznamy jmen Krista a Bohorodičky.	řetězení/hromadění, <i>srov. se str. 63, 1. odst. zdola</i>
45	обряд биться веткой (розгой, прутиком)	обряд bití větví (rákoskou, prutem)	větvičkou (<i>jde o pomlázku</i>), <i>srov. se str. 48 dole</i>
45	иллюстрировали	Některé výše vyložené názory a postuláty jsme předložili v referátu...	Některé výše vyložené názory a postuláty jsme doložili/ilustrovali v referátu...
47	Момент ритуальности, сакральности придает целенаправленностью (телеологичностью) речевой, предметной и акциональной манифестации и регламентацией времени...	Moment rituálnosti a sакральности se objevuje díky zaměření (teleologičnosti) řečové, předmětné a akcionální manifestace a díky reglementaci času, místa a osob,	Prvek/Aspekt rituálnosti a sакральности je dán záměrností/účelovostí (teleologičnosti) řečové, předmětné a akcionální manifestace a reglementací času, místa a osob,
48	<i>o odstavec dál</i>	Hlavně díky tomuto parametru, třebaže ne pouze díky němu (protože existuje ještě časový příznak – třetí den Velikonoc) se běžný „mužský“ <i>děgus</i> odlišuje od dívčího – <i>dzevcěcego děgusa</i> .	
49	Но для общих наблюдений над структурой обряда существенно иное:	Avšak podle obecných pozorování je to se strukturou obřadu podstatně jiné:	!Pro obecná pozorování struktury obřadu je ovšem podstatné něco jiného:
50	Вода здорова – бигучи...	Voda zdravá zahučí , včela veselá vyletí, země bohatá urodí. Ty, moje dceruško, žij!	Voda zdravá vytryskne/zaprýští, včela veselá vyletí, země bohatá urodí. Ty, moje dceruško, žij!
50	...она входит в другие синтагматические связи	Ve čtyřech uvedených textech se tento výrok již neobjevuje ve spojení s bitím, vchází do jiných syntagmatických vztahů .	vstupuje
51		anebo v jiný okamžik v průběhu svatby	anebo jindy během svatby
52	...обращает на себя внимание...	Ve všech uvedených případech k sobě obrací pozornost ustálenost...	Všechny uvedené případy jsou pozoruhodné tím,
53	...могут быть представлены в виде рядов...	Reálné a akcionální symboly obřadu v prvé řadě a ve značné míře i symboly verbální mohou být tvořeny řadou (či sloupcem) znaků,	... lze vyjádřit řadou...//mohou být znázorněny
53	В силу различия синтагматических связей в определенных условиях значение двух или более символов может нейтрализоваться, или символы	Podle rozdílnosti syntagmatických vztahů v určitých podmínkách může být význam dvou či několika symbolů neutralizován, nebo	!...nebo symboly mohou být ve vztahu vzájemné distribuce v závislosti na charakteru a době,

	могут быть во взаимной дистрибуции в зависимости от характера и времени исполнения обряда,...	symbolsy mohou být vzájemně ve vztahu či závislé na charakteru a době , kdy se obřad vykonává,...	
53	Это весьма существенно...,	Vše závisí na tom, budeme-li zkoumat jeden etnolingvistický systém (dialekt), nebo srovnávat více systémů (z hlediska typologického, genetického, etnografického atd.). Tento moment je velmi podstatný, protože	Jde o podstatnou/naprosto zásadní věc//Je to podstatné
58	(плювиальному обряду)	(<i>pljuvialnomu obrjadu</i>),	(pluviálnímu obřadu)
58	...с выделением...	O něco složitější je vydělení prvku pohansko-slovanského.	vymezení/oddělení
58	...наличие...	Avšak přítomnost podobného obřadu, který se jmenuje „kust“,xx v Polesí v okolí Pinsku160	existence
58	...в частности	částečně	!zejména/konkrétně
59	...зафиксированных	Vymezení pinského areálu a v něm zafixovaných archaických „kustových“ obřadů	zaznamenaných
59	реже	Poleské obřady přivolávání deště se skládají buď z kombinace jednotlivých rituálů, v některých případech s různým zaměřením (...), nebo, což bývá častější , pouze z jednoho takového rituálu.	!vzácnější
59	...известен	V jednotlivých vesnicích je obecně rozšířený obyčej tajného obcházení vesnice vdovami.	znám
60	...о ...сохранившихся звеньях	(nemluvě již o možných ztracených či jen částečně dochovaných spojovacích člancích)	~~spojovacích~~
60	...предложить...	Avšak při důslednějším a systematictějších rozboru dostupného materiálu můžeme vyčlenit nejenom některé ustálené typy či posloupnosti dešťových rituálů, ale lze předložit i jejich klasifikaci založenou na jejich <i>hloubkovém</i> (mytologickém) obsahu.	...navrhnout/pokusit se o
62	...кардинальное	Další protiklad – protiklad vody nebeské a pozemské (podzemní, chtonické) není ve slovanské (a šířeji indoevropské) mytologii významný...	zásadní
63		(podle S. S. Tokareva, tam	tamtéž viz

		viz též přehled různých pokusů o klasifikaci magie)	
64	Освящается раба божья – рожь!	Posvěcuje se služebnice Boží – žito!	? <i>Žito je v ruštině ženského rodu, proto paба - služebnice.</i>
65	...Ну, тады што?	Neprší. Pak ať se holky sejdou, ukradnou hrníčky, rozbijí je a naházejí do studně – do jakékoli. No a co? To už pak zaprší, určitě	A co se stane?
66	На этот момент следует обратить особое внимание.	Na tento moment je třeba obrátit zvláštní pozornost.	Tomuto aspektu je třeba věnovat zvláštní pozornost.
67	Наиболее существенными показателями архаичности внешних форм окажутся показатели географического плана, показатели соответствий форм, сохранившиеся...	Nejpodstatnějšími ukazateli archaičnosti vnějších forem se jeví souřadnice geografického plánu, shodné formy, které se dochovaly v archaických zónách slovanského a indoevropského (či s ním sousedícího) světa.	Jako nejpodstatnější znaky archaičnosti vnějších forem se jeví zeměpisné ukazatele, shodné formy...
67	К полесско-южнославянским соответствиям относятся следующие элементы обряда вызывания дождя:	Poleské a jihoslovanské obřady přivolávání deště se shodují v následujících momentech:	Poleské a jihoslovanské obřady přivolávání deště se vyznačují těmito shodnými prvky//obsahují tyto shodné prvky:
67	бросание в воду горшков, краденных у гончаров	házení ukradených hrnků od hrnčírů do vody	házení hrnků ukradených hrnčírům do vody
74	...межевые дни-праздники, ...упомянутые выше «межевые» дни	... existují ještě přechodové sváteční dny ... ve výše zmíněné „ mezní “ dny	<i>sjednotit</i>
77	...в Иванову ночь <i>Stejná akuzativní vazba je užita dvakrát na str. 48, jednou na str. 49 a 84</i>	... ten ať v Ivanovu noc	O Ivanově noci
81	-	překlad Ivana Kupaly na Jana Křtitele by nebyl plně funkční	coby
83	треск	... taková hranice může ovšem vzniknout i rituálním klepáním, třeskotem a hlukem...; ... „synonymem“ hlasu, třeskotu a hluku	praskotem/halاسem, ev. deleatur